

Svadba kráľa veľkomoravského

Jozef Miloslav Hurban

Stíny Laurítasů! Svatopluků!
Jak vás možno z hrobu vyvásti?
By ste uvidely neřesti
národu a hanbu svojich vnuků.

J KOLLÁR

Slováci dávno zabudli na svadbu veľkomoravského kráľa. Hoci sa až dodnes svadbia, Svätoplukova svadba im už ani na um nezíde. Ach, ako smutno to vyzerá s národom, keď sám zabúda na svojich predkov; lebo toto zabúdanie podožiera koreň jeho života. Oj, Slováci, viem ja o inej svadbe, než sú tieto vaše svadby, ale to bolo veľmi dávno, dávno pred naším storočím! Od tých čias sa vzniesli nad našimi hlavami smutné časy, divé búrky, nepriaznivé osudy, a tú pamätnú svadbu zaviala a zahalila šedivá, ďaleká, stratená minulosť...!

Keby som vedel, že ma budete počúvať, povedal by som vám niečo o tej svadbe. Ale vy sa skláňate pred cudzími modlami, a nedbáte na vlastných vrstovníkov, ktorí vám rozprávajú o slávnej slovenskej minulosti. No ale predsa vám dačo poviem, aspoň na skúšku; ak však nepodbáte na môj hlas, nebude to moja, ale vaša škoda. A popravde múdrejšie urobíte, keď vezmete do ruky túto Nitru a v nej "Svadbu kráľa veľkomoravského", než napuchnuté, oduté a ošklbané Meluzíny, Malojeny, Bruncvíkovcov, Štilfrídov a im podobné neprirodzené a nepravdivé výmysly. Ale najmúdrejšie spravíte keď necháte tie cudzie modly, tie cudzonárodné strakatiny a priviniete sa k svätému, prirodzenému, božskému oltáru slovenskej národnosti.

Nuž teda počúvajte ma, Slováci a Slovenky, ale dajte pozor, lebo začnem od samého začiatku.

Bola noc. V Nitre bolo ticho ako v hrobe. Na uliciach bolo však vidno, lebo svietili nebeské lampy... a mesiac akoby šiel na vohľady, s usmievavou tvárou si vykračoval po hviezdnej klenbe. Tichučký prúd Nitry vinul sa po kvetnatých rovinách medzi lúkami, poliami a záhradami, a iba sem-tam v ňom pleskla rybka, keď sa vyhodila nad vodu. Nitriansky hrad bdel ako strážca o polnoci nad mestom. Iba jeden jedinký oblok bol na ňom osvetlený. Počuť bolo krok strážcu, sprevádzaný štrnganím ostrôh, a kto by bol stál z južnej strany, kam sa uberá

rieka, bol by mohol uvidieť aj ohromnú prilbicu, od ktorej sa odrážalo mesačné svetlo.

Nitriansky hrad mal vtedy, pravda, inú podobu ako teraz, lebo čas a všelijaké búrky ho premenili na nepoznanie. Vystupujúce a vyblýskané klenby, ohromné bašty, hlboké priekopy, medené, veľkými klinmi povybíjané brány, pyšné, trepotajúce sa zástavy... ach, všetko toto sa už dávno na prach, alebo inakšiu podobu obrátilo. A ako by sa aj nebolo všetko premenilo, keď sa aj ľudia premenili a sláva Nitry zapadla do hlbokého, nemého a neúčastného hrobu! Z tých čias nezostalo Slovákom nič, iba tiché spomienky. Hej, a tak sa zdá, že aj tieto spomienky už-už zhynú!

Ale podíďme už bližšie. Povedal som, že na hrade bol jediný oblok. Bol osvetlený, lebo po vetkej komnate sa prechádzal nový veľkomoravský kráľ. Bolo to v roku 870.

Svätopluk sa stal v tom roku kráľom Veľkej Moravy. Veľkou Moravou sa volalo to kráľovstvo v deviatom storočí, do ktorého patrila Morava, Slovensko, Sliezske, veľká časť Poľska, ba i Ruska a nad ktorým vládol sprvu Mojmír - za jeho vlády sa však tak ďaleko nerozprestieralo - potom Rastislav, ktorý ho takto rozšíril, a po ňom Svätopluk, ktorý k nemu pripojil i Čechov a iné slovanské kmene na juhu. A tak Svätopluk, dostanúc sa na trón takej veľkej ríše, rozmýšľal teraz o jej blahu a šťastí. A to tým viac, že si bol vedomý svojej veľkej viny, po akých nepravých cestách prišiel na tento trón. Musím poznamenať, že Svätopluk pripravilo veľkomoravský trón strýka Rastislava, svojho najväčšieho dobrodincu, ktorý mu dal výchovu i nitrianske kniežatstvo, keď ho zradne zajatého vydal jeho najväčšiemu nepriateľovi Karolmanovi, synovi cisára Ľudovíta. Rastislava potom pripravili o oči a uvrhli do kláštora, kde aj smutne skončil.

Ale Svätopluk čoskoro pocítil nemeckú lešť, lebo jeho krajina sa dostala do rúk a pod vládu dvoch kniežat, Engelschalka a Vilíma, čo veľmi ťažko niesol a hľadel ich moc preniesť na seba. Ale oni to pobadali, dali ho chytiť a poslali ho ako zradcu nemeckému cisárovi do Rezna. Lenže Svätopluk sa obránil, a tak ho Nemci poslali so svojimi plukmi proti Slovákom, ktorí boli medzitým povstali, aby sa mohli pomstiť Nemcom za Svätopluka. Ich vodcom bol Slavomír. Svätopluk, ktorý dobre spoznal Nemcov počas svojho pobytu medzi nimi, bojoval proti

svojim rodákom iba naoko, ba potom prešiel na ich stranu a postavil sa proti nemeckým plukom. A tak nielenže pripravil o vládu Engejschalka a Vilíma, ale keď bol vyhnan Nemcov zo svojej krajiny, vyhlásil sa za samostatného kráľa, za akého ho ľud s radosťou a plesaním prijal a uznal.

A tu sme už v tej chvíli, keď sa Svätopluk dlho do noci prechádza vo svojej komnate a rozmýšľa o blahu svojho kráľovstva. Nuž podme teda bližšie a pozrime, na čo myslí.

Keď sa Svätopluk dosť naprechádzal, zasadol si za stôl, podoprel hlavu rukami a hovoril si sám pre seba: - Tak, Svätopluk, už si zasadol na kráľovský trón, ale predtým si nepomyslel, aká je to veľká tárcha nieť korunu takej veľkej ríše! Keby si si bol prv rozvážil, prv sa naučil opovrhovať korunou i kráľovstvom, azda by si sa stal hodnejší aj jedného aj druhého! - Zahľadel sa na dlážku. Sedel dlhú chvíľu, a až potom sa začal sám so sebou zhovárať. - Ale nechcem viac myslieť na seba, je načase, aby som rozmýšľal už teraz, ako by som v sebe navrátil národu svojmu Rastislava, ktorého som mu vyrval. Hej, chcem zakryť svoje hriechy a úhony, spáchané voči veľkému kráľovi, národospasnými cnosťami a skutkami. Bože pomáhaj mi sám v tomto svätom predsavzatí.

Ach, ale ako zahojím rany svojho národa, keď mi hrozia nové vojny a búrky od mocného nemeckého cisára? Namiesto hojenia budem ich musieť iba väčšmi rozrývať. Ako ma to bolí! Hoci, - pokračoval po malej prestávke, - najkratšou a najpríhodnejšou cestou by bolo keby som uzavrel mier s nemeckým cisárom. No či cisár bude chcieť uzavrieť mier bez otrockých podmienok? - Kráľ zas umĺkol a hlboko sa zamyslel. No jeho myseľ musela však roznieť dobrá myšlienka, lebo náhlivo vstal a usmievajúc sa, znova sa začal prechádzať po komnate. - Áno, - začal hovoriť, - to bude najbezpečšie rukojemníctvo medzi mnou a cisárom: spojím sa manželstvom s dcérou cisárskeho princa Karolmana! Skrotím rozzúreného tigra, a čas mi dá do rúk ostatné prostriedky.

Už sa schyľovalo k ránu, no Svätopluk na spánok ani nepomyslel. Neskôr sa natiahol na kráľovské lôžko, aby ďalej rozmýšľal. Ale bdel iba napoly; blažené sny mu prúdili myslou. Videl svoj národ blažený!

Vychodila dennica, bledá lampa v kráľovskej komnate zhasla a v Nitre i na hrade sa začal prebúdzajúť život. Rytieri a zbornoši sa hemžili na predzámku, po

hradbách sa ozýval štrngot mečov a ostrôh. Kráľovská palota bola zavretá, čo vzbudilo všelijaké reči v kráľovskej družine, lebo to bolo nezvyčajné. Iba strážca s istotou tvrdil; že oblok na kráľovskej komnate bol dlho osvetlený.

2

Rezo sa rozprestiera na brehoch mohutného Dunaja a hučiacej Rezny... Obe rieky sa tu objímajú po tisícročia. Dunaj sa majestátne valí, logá a chlípe nevelkú riekku Reznu, a ona, dávajúc sa mu do moci, tratí v ňom seba samu. A modrý Dunaj sa pyšnejšie uberá ďalej.

Vychádzajúce slnko oprelo svoje lúče o reznianske veže a peny Dunaja šumeli pri krajoch, až sa aj k nim znížili purpurové záblesky slnca a zlatom obrúbili okraje dunajského prúdu. Rybári a lodníci križovali hladinu staroslávneho Dunaja, a pobrežie sa hemžilo ľuďmi, lebo veľa Rezňanov sa náhlilo von nadýchať sa ranného vzduchu. Bola to tu rozmanitá strakatina; medzi ošúchanými kazajkami a roztrhanými klobúkmi mihali sa skvostné rytierske kamizoly a nad hlavami povievalo perie ozdobných prilbíc.

Po brehu išli dve ženy, ktoré na seba obracali pozornosť všetkých. Museli byť zo slávnych a pamätných rodín; lebo to časté, ba všeobecné pozdravovanie nemohlo patriť bezvýznamným osobám.

Dostali sa však rýchlo cez dunajské nábregie z očí hlučného mestského divadla, lebo onedlho boli už neďaleko hájika, ktorý sa vtedy rozprestieral poniže Rezna.

- Chcem byť sama, nenávidím to poklonkovanie. Okrem toho je to len obyčajné pokrytectvo, taká sláva mi nenáleží. Lebo ako za to nemôže bedár, že sa narodil v chatrči, tak to nie je mojou zásluhou, že som sa narodila na kráľovskom lôžku.

Takto pretrhla tichosť Adelaida, dcéra cisárskeho princa Karolmana a Ľudovítova vnučka.

Tá druhá osoba, čo išla s ňou, bola jej komorná, asi päťdesiatročná žena, švitorivá, vrteká, štebotavá Nemka. Sotva bol človek dakedy za niečo vďačnejší

než komorná za to, že kňažná prehovorila. Nešlo jej ani tak o obsah reči, chcela iba počuť Adelaidu hovoriť. Lebo od istého času bola Adelaida taká smutná, taká do seba uzavretá, že bočila od každej spoločnosti, o ničom nevravela a protivili sa jej najmä rozhovory o plesoch, rytieroch a svadbách.

Ale komornej boli práve tieto predmety najmilšie. Teraz, keď sa kňažnej rozviazali ústa a jazyk, usúdila komorná, že je vhodná chvíľa ozvať sa.

Ach, milostivá kňažná, - začala svoju reč komorná - dovoľte mi aspoň teraz, keď nás nikto nemôže vypočuť sa s vami o niečom, čo už tak dlho nosím na srdci.

- No, vravte, komorná, len nech to zas nie je o našich nemeckých rytieroch, - odpovedala Adelaida s úsmevom.

- Milostivá kňažná, aká ste šťastná! Ach, svätá matka božia keby ste vy len tento kalich šťastia hľadeli lepšie nakloniť k svojim perám. Počujte, počujte, kňažná, moju dobrú radu: koľko spanilých rytierov, grófov a kniežat každodenne obletuje vašu výsosť! Ach, a oni prahnú, túžia iba po jedinom pohľade. Koľko bardov ospevuje vašu krásu a váš milý zjav! A vy, kňažná, nič nepočujete!

Takto švitorila štebotavá komorná, ale o jej reči kňažná málo dbala. Jednako, aby sa ich čím skôr zbavila, sama ju pobádala do ďalšieho rozhovoru.

- No, milostivá kňažná, myslím, áno, myslím... nuž len poviem, lebo to s vami úprimne myslím, milostivá kňažná... totiž myslím ohľadom grófa Rudolfa, ktorý sa už toľko rás uchádzal o vašu ruku... Je udatný a pochádza zo starej rodiny, jeho dedovia bývali vraj v dávnych časoch prvými vodcami... áno, milostivá kňažná, jeho rod svojimi výhonkami siaha až do čias Hermana Víťazného a je v priazni najjasnejšieho cisára...

Komorná to hovorila trhano a okúňavo, vše pozrela na Adelaidu, vše rozkladala rukami. Adelaida bola pohrúžená do myšlienok a tichý, príjemný úsmev jej poletoval okolo pier.

Keď to komorná zbadala, začala hovoriť ešte smelšie a štebotavejšie než predtým. Takto pokračovala ďalej:

- Ach, milostivá kňažná, a ako sa vraj radoval, keď dostal pozvánku na zajtrajší cisársky ples! Strojí sa vraj ukázať pred vami v celej svojej skvostnej a nádhernej sláve. Všetko iba kvôli vám, milostivá kňažná! Len kvôli vám!

- Kto sa chystá? Kam sa chystá? Kvôli komu? - opýtala sa Adelaida, ktorá sa pri posledných slovách komornej prebrala zo svojich myšlienok. Tie slová jej boli nepochopiteľné, lebo jej myseľ sa bavila na výslni krásnych želaní a nevníkala reči komornej.

- No, milostivá kňažná, ako hovorím, povestný gróf Rudolf sa chystá na zajtrajší ples kvôli vašej milosti...

- Ha, ha, ha! Rudolf! Povestný gróf! A kvôli mne! Ušetriť si reči, komorná, a ak neviete, ja na ten slávny ples ani nepôjdem!

A pri tých slovách sa zohýnala a so smiechom trhala bylinky a odkvitnuté kvietky.

Komornú celé toto správanie kňažnej zmiatlo, lebo sa zrazu cítila oklamaná. Kým sa pripravovala na nový príval slov a Adelaida trhala kvietky a bylinky, zašli obe až do lesíka na brehu Dunaja...

V cisárskom zámku sa konalo zasadnutie rady, na ktorom bol prítomný aj sám cisár so svojimi synmi. Medzi významnejšie osoby patrili grófi Engelschalk a Vilím, tí dvaja správcovia Svätoplukovej krajiny, čo sa po ich vyhnaní stali jeho najúhlavnejšími nepriateľmi.

- Moji verní! - takto otváral radu Ľudovít, veľmi slávny nemecký cisár. - Všetci vidíme, ako začína silnieť ten náš područník, Svätopluk veľkomoravský. Tento nespokojenec sa už osmelil prijať aj kráľovský titul, a jeho krajina nám dnes-zajtra vypovie poslušnosť. My sme svojou cisárskou mocou pokorili aj Rastislava aj Mojmíra, lebo ich úsilie sa nám zdalo byť nebezpečné.

A hľa, čo nepodniká Svätopluk, kráčajúc v ich šľapajach! Naše vojská sú porazené, našich výborných, aj tu prítomných správcov zradne vyhnali z krajiny! Nuž teda, radcovia moji, vyjadrite svoj názor o spôsobe a čase ľsti, ktorú by sme mali použiť, aby sme pokorili tohto nášho nespokojného vazala!

Len čo skončil cisár reč, vztýčil sa pyšný a nahnevaný Engelschalk, usilujúc sa dôraznou a obšírnou rečou pohnúť cisára a celý snem k tomu, aby bez akéhokoľvek odkladania nemeké pluky zaplavili Svätoplukovu krajinu. Podľa jeho rady mala sa teraz celá nemecká ríša ozbrojiť Svätopluk mal byť razom zvrhnutý z trónu.

Jeho reč podporoval gróf Vilím.

Lenže iný názor vyslovil Karolman, cisárov syn, ktorému zas pomáhal jeho brat Ľudovít. Obaja princovia sa usilovali presvedčiť celú slávnu radu a priviesť ju k tomu, aby sa táto vec skoncovala pokojnou cestou a zmluvami. Zdalo sa im, že Svätoplukove pluky, ktoré okúsili slobodu a zvykli si na víťazstvo, boli by teraz nepremožiteľné. Predvídali aj to, že ak by sa teraz nepodarilo nad Svätoplukom zvíťaziť, Veľkomoravská ríša by sa azda navždy vyslobodila z područia nemeckých panovníkov.

Rokovalo sa dlho. Každá strana sa usilovala svoju mienku podprieť dostatočnými dôvodmi. Lenže Engelschalk a Vilím boli muži oveľa výrečnejší a v štátnickom konaní, oveľa prefíkanejší a skúsenejší, aby ich boli mohli mladí princovia prekonať. Vedeli, ako si celú radu aj cisára nakloniť na svoju stranu. Preto sa hneď aj uzavrelo, aby sa po celej ríši nazbieralo čo najviac vojska.

Týmto uzavretím sa rada skončila.

Cisár aj so svojím pisárom sa dlhou chodbou uberal do svojej komnaty. Tu mu však vstúpila do cesty Adelaida s komornou, vracajúc sa z raňajšej prechádzky.

- Ale, ale, vnučka moja, odkiaľ tak za rána? - opýtal sa jej cisár.

Adelaida sklonila pred svojím cisárskym starým otcom hlavu a milo odpovedala na otázku:

- Ach, slávny cisár, tam na pobreží tvojho Dunaja je tak voľno, tak slobodno, mne sa tam tak páči... Prechádzala som sa tade s komornou.

- Ale, moja milá Adelaida, čože ti je? Pozorujem ťa odnedávna a vidím, že si akási utrápená. Povedz, dobré dieťa, čo ti chýba?

- Milostivý cisár! - vmiešala sa do reči komorná, - kňaznú musí niečo bolieť, akýsi červ musí zožierať koreň jej blaha; našej milostivej kňaznej musí veľa, ach, preveľa chýbať, keď už ani na zajtrajší ples sa jej nechce!

Prv než by bol mohol cisár náležite zvážiť slová štebotavej komornej, pod hradom sa ozval dupot koní a štrngot mečov a ostrôh. Hore schodmi, ledva lapajúc dych, náhlil sa k cisárovi hradný strážca.

- Čo je? - opýtal sa cisár nedočkavo.

- Milostivý cisár! Prirazila družina z Nitry aj s kniežaťom Svätoplukom. Najponíženejšie prosím o ďalšie rozkazy!

Cisára to ohromilo. Iba napochytro odbavil obrneného hradného strážcu, ktorý tam stál ako stĺp, týmito slovami: - Priprav celé severné krídlo zámku, aby bolo o knieža a jeho družinu dobre postarané.

Ale táto neočakávaná zvesť hradného strážcu najväčšmi vzrušila Adelaidu. Kvitnúce ruže na jej líkach sa rozblčali v purpurové plamene, čierne oči sa zaiskrili, a šatôčka, obrúbená rýdzim zlatom, ktorú húžvala v alabastrových rukách, jej vypadla.

- Čo to hovoríte, komorná, že nepôjdem na ples! Milostivý cisár, nič mi nechýba.

Takto hovorila Adelaida a ani nepobadala, že cisár náhlivo odchádza, pohrúžený do iných myšlienok - a nepočúva ju. Nechala šatôčku na tehlovej dlážke a takmer v mdlobách odišla do svojej komnaty.

Komorná sa na toto všetko dívala s otvorenými ústami a zopnutými rukami, a ani hneď nevedela, čo si má o tom všetkom myslieť. Rozprávať sa nemala s kým. Zohla sa, dvihla šatôčku a ponáhľala sa za ostatnými.

3

Svätopluk bol v Rezne, Takmer celý nasledujúci deň po príchode, určený na hry a rytierske preteky, strávil v rade. Svätopluk rokoval s cisárom a jeho synmi o

vážnych a dôležitých veciach. Ale z rady neodchádza veselý; s očami uprenými do zeme a s ovesenou hlavou kráča s cisárom a Karolmanom.

Boli už štyri popoludní, keď sa sadalo za slávnostný hodovací stôl. Všetko, čo bolo dobré a drahé, ponúkalo sa hodovníkom. Bradatí nemeckí bardi s ohromnými harfami spievali staré balady o rytieroch a v každej sa muselo niekoľko ráz spomenúť Stermanovo meno. A rytieri vzdychali a omdlievali od lásky, lebo láska musela rozpaľovať každého nemeckého rytiera. No a najmä Adelaida, predná okrasa celého Nemecka, bola príčinou, že aj z tejto siene museli vyniesť nejedného omdlievajúceho rytiera. To bola iná láska než za našich čias! Ale ešte aj iná zábava čakala na hostí v priestrannej d1hej, starovekými obrazmi skrášlenej, mnohými kahancami a na železných reťaziach visiacimi lampami osvetlenej sieni, v ktorej sa zhromaždilo veľké množstvo pánov, paní a slečien. Očakávali samého cisára aj s dvorom.

Bardi skončili piesne pri stoloch, a hodovná sieň sa vyprázdnila. Večer sa mali všetci zúčastniť na plese.

Prv, než sa zjavil cisár, hovorilo sa v sieni iba o svadbe, o Svätoplukovi a Adelaide. Nejednen rytier vynútil svojej milenke bolestnú slzu, vychvaľujúc peknými slovami Adelaidinu krásu, čím sa dotkol citlivého srdca milenky.

Iní zasa Svätoplukovi závideli, a škrípajúc zubmi, preklínali aj jeho aj Adelaidu. Vilím a Engelschalk, zakrútení do plášťov, prechádzali sa popri hrubých a vysokých stĺpoch po sieni s akousi treťou, rovnako zababušenou postavou a spolu si dačo šepkali.

Veľactený čitateľ a láskavá čitateľka už vedia, že Svätopluk sa do Rezna vybral s tým cieľom, aby tu svojmu národu zjednal pokoj. A aby to ľahšie dosiahol, zaumienil si, že požiada o ruku Adelaidu, Karolmanovu dcéru a vnučku cisára Ľudovíta.

Čo si zaumienil, to aj vykonal. Lenže Svätopluk sa sklamal vo svojej nádeji. Namiesto toho, aby národu vyjednal pokoj s výhodnými podmienkami, dostal sa natoľko do krážov prefíkaných a úlisných Nemcov, že seba aj svoj národ priviedol do ich područia.

Povolili mu kráľovský titul a jeho krajine udelili označenie kráľovstva, ale Svätopluk sa musel zaviazat' za seba aj za svoju krajinu na každoročné poplatky, ako aj na to, že keby to vyžadovala potreba; postavlia sa jeho pluky proti hociktorému nepriateľovi Nemecka a zložia prísahu vernosti nemeckej zástave. Potvrdením tohto dohovoru mal byť jeho sobáš s Adelaidou.

Svätopluk sa všemožne usiloval, aby sa tieto veci ešte na čas odložili, lenže nemecký cisár nechcel o nijakom odklade ani počuť. Dobre vedel, že Svätopluk, ktorého mal znovu v moci, na všetko privolí. A Svätopluk videl, že niet sa čo protivíť Nemcom v tomto položení.

Zahrmeli bubny a trúby víťazne završťali. V sieni sa ozvali hlasy "Cisár, cisár!", keď Ľudovít so svojimi synmi, Adelaidou a Svätoplukom vstúpili do siene.

Z jednej strany pri cisárovi kráčal Svätopluk, z druhej Adelaida, synovia za ním. Adelaida svojou krásou zatienila všetky prítomné panie a slečny. Ako slnko sa jagala v celej sieni. Jej vysoká, dokonalá postava, vážny rovný a lahodný krok, dvoje čiernych, havraních očí, dlhé vlasy, v prstencoch splývajúce s bielym alabastrovým hrdlom, vysoké čelo ako jasná obloha, na lícach kvitnúce ruže, to všetko tak splývalo do jedného celku, že Adelaida musela touto svojou krásou a pôvabným držaním očariť každého.

Ale aj Svätopluk sa teraz ukázal v nečakanej podobe, na ktorú neboli nemeckí rytieri pripravení. V pamäti im zostal obraz Svätopluka z čias jeho tunajšieho väznenia. Zvyčajne ho volávali "slovenským rytierikom" a ako takého chudobného rytierika si ho aj predstavovali.

Tu sa však naraz Svätopluk zjavil v celej svojej dôstojnosti a kráse. Nevypínal sa síce podľa vzoru nemeckých grófikov a kniežatiek pyšne a naduto, lebo to ani nepatrilo k jeho vlastnostiam, nedovoľoval to ani jeho stav, ani stiesnená myseľ. Jednako celé jeho držanie bolo majestátne a naozaj kráľovské. Ľahký plášť, bohato naberaný, sa v záhyboch ako vo vlnách spúšťal až poniže kolien. Bohato pretkávaný pás mu sťahoval meč; na jeho rukováti, tylci, vykladanom zlatom a perlami, mal zavesenú prilbicu. Gaštanové vlasy sa mu tak ako Adelaide vlnili po pleciach a modré jasné oči strieľali blesky po prítomných.

Začalo sa plesať, tancovať a hrať, a všetko sa dovedna striedalo. Aj sám cisár mal dobrú vôľu, a keď vystúpil spomedzi svojich, zamiešal sa medzi kniežatá a iné tu prítomné panstvo. Tak sa potom stalo, že Svätopluk zostal s Adelaidou sám, prechádzal sa s ňou po komnate, to sa zhovárajúc s ňou, to obzerajúc starožitné obrazy rozvešané po stenách a stĺpoch.

Adelaida ešte nikdy nepocítila takú slasť, akú našla v lúbezných Svätoplukových slovách, ale čoskoro sa jej zmocnila úzkosť, lebo sa jej zezdalo, akoby vo vrave sem-tam sa prechádzajúcich mužov bola začula hlas dobre známeho grófa, o ktorom sme už prv čosi počuli. Ale ona videla všetku svoju rozkoš, útechu a blaženosť iba vo Svätoplukovi, a začala Svätopluka nabádať, aby odišli zo siene a vyhľadali cisára. Lenže medzitým, čo si Svätopluk chcel pozrieť obraz, visiaci oproti, zahviždala mu okolo uší strela a treskla do stĺpa, pri ktorom stál s Adelaidou. Strela vyrazila zo stĺpa kus tvrdého muriva, a akoby sa bála dotknúť Svätopluka, iba padla k jeho nohám.

Táto udalosť pobúrila celý ples. Tu išlo o život Svätopluka. Ale anjel života a národa držal nad ním stráž. Hoci ohromený, ale nie zdurený, odišiel Svätopluk aj s Adelaidou z plesu.

4

Adelaida nespala celú noc. Včerajšia udalosť spretrhala všetky jej sny. Myslela iba na Svätopluka a jeho vraha. Srdce mala nepokojné.

Ráno vstala bledá. Pozrela do zrkadla a zľakla sa veľkej zmeny vo svojej tvári. Dnes mal s ňou Svätopluk rokovať o dôležitých svadobných veciach, lebo veľkí tohto sveta pri manželstvách kladú svoju lásku a náklonnosť na posledné miesto. Ani Svätopluk nepožiadala ešte sám Adelaidu o ruku.

Adelaide začalo byť teraz tak úzko, že nevedela, kam by sa mala podieť. Pri pomyslení na toho svojho anjela, na Svätopluka, sa bála, lebo včerajšia udalosť sa jej zračila v hroznej podobe. Domnievala sa, že Svätopluk bude teraz podozrievať celý dvor. A čo si mala myslieť o sobáší? Sobáš jej otváral bránu do nekonečnej blažeností, ale práve preto sa jej to zdalo nemožné. Ako purpurový, horiaci, ale už-už hasnúci lúč zapadajúceho slnka očarúva obrazotvornosť

človeka, no valiac sa chmára hrozí ho pripraviť o pokoj duše, tak i nastávajúci sobáš rozpaľuje Adelaidinu dušu horúcimi zábleskami, lenže mrak neistoty zastiera tento obraz v jej mysli.

Dlho čakala Adelaida na Svätoplukovu návštevu. Nevedela si nájsť miesto - zo desať a desať ráz menila polohu, stále si ináč premýšľala, ako očakávať milenca. Napokon sa na chodbe ozval krok sprevádzaný štrnganím ostrôh. Strhla sa a všetka krv sa jej nahrnula do tváre. Nepokojne vstala a začala sa prechádzať po komnate, potom hodila na stolík hodvábnu šatôčku, no znovu si sadla a sklonila hlavu do rúk. Ostrohy sa blížili vždy bližšie a bližšie... tichý úsmev sa jej usadil na perách, vstala, podišla k obluku a uprela zrak na dunajskú vodu.

S nezdvorilým hurtom sa roztvorili dvere a Adelaidinu myseľ zastrelo žalostné tušenie, že to neprichádza jej anjel. Obzrie sa a vidí divú tvár zúfaleho grófa Rudolfa. Celá sa triasla od ľaku, žilami sa jej rozprúdil studený mráz a horúci oheň.

- Ach, to ste vy, pán gróf? - na viac sa nezmohla. Tento rozorvaný zúfalec sa na to hneď zaškľabil.

- Akože, akože, milostivá kňažná? Nazdali ste sa, že sa dočkáte kohosi iného? Ha, ha! Ako tá prekliata nádej klame! Hej, aj mňa chce oklamať. Preto prichádzam, aby som nadobudol istotu, či naozaj aj mňa zamýšľa oklamať. Kňažná nebeská! - zrazu sa vrhol k Adelaidiným nohám. - Vyslyšte moje srdce, pripusťte k sebe tieto moje horúce slzy, anjel môjho života, dôveruj mojej láske! Na týchto pleciach ťa prenesiem cez búrky a blesky! Korím sa tu pred tebou, kňažná, zostanem tu večne primrazený, ak ma z tejto studenej dlážky nezdvihne sľúbené slovo tvojej milosti! Miluj ma, božská Adelaida!

Adelaida bola celá bez seba, toľko si však uvedomovala, že tento šialenec, akých bolo vtedy medzi nemeckými rytiermi veľa, je v nebezpečnom duševnom rozporení. Hlava mu horela, pobúrená krv kypela.

- Vstaňte, milý gróf, - povedala mu po chvíli, - neponižujte sa pred slabou devou. - A skloniac sa k nemu, chcela ho dvihnúť zo zeme.

Adelaidine slová razom skrotili jeho divosť, náhle sa cítil prenesený do ríše blaženosti. Gróf sa vztýčil, keď sa kňažná k nemu skláňala, a tak sa stalo, že sa jeho pery dotkli Adelaidinho čela a z úst mu ulietol plamenný bozk.

To bolo Adelaidino nešťastie. Tento tichý baránok niesol vinu času a okolností. Práve keď sa to stalo, v dokorán otvorených dverách zastal Svätopluk.

Rudolf ako šialenec, ktorý sa dotkol čaše blaženosti, znovu sa rozzúrnil a zvolal chrapľavým hlasom: - Ach, ty pes slovanský! - a vyrútil sa z komnaty. Adelaida bola teraz najnešťastnejším stvorením na svete. Sieň sa s ňou krútila, srdce jej neznesiteľne tĺklo, tvár jej horela hanbou a bázňou, všetko nešťastie sa na ňu vyrútilo, a nijaká útecha jej nesvitla na cestu života.

Svätopluk nevedel, čo je láska. Jedinou hviezdou jeho života bola láska k národu, tá mu osvetľovala priepasti aj trhliny, nad ktorými sa vznášal, aj výsosť závratnej slávy, ku ktorej túžil povzniesť seba aj národ. Zdá sa, akoby nič nebol zbadal, alebo si to ako, hrdina nevšimol, lebo so slovenskou úprimnosťou pristúpil k Adelaide a riekol jej tichými slovami:

- Drahá kňažná, som prihotovený na cestu. Prichádzam, aby som sa dozvedel, či je vašou vôľou stať sa mojou manželkou.

Tieto chladné slová uviedli Adelaidu ešte do väčšieho pomykova a pochybností. Chcela čosi povedať, ale slzy čo jej tiekli po lícach, rozvlínené prsia a nekonečne stiesnené srdce jej v tom načisto zabránili. Potom, keď sa jej vnútro upokojilo, Adelaida prosila Svätopluka, aby včerajšie aj dnešné udalosti pripísal iba Rudolfovej šialenosti.

- Poznám, drahá kňažná, dobre poznám povahu vašich rytierov. Neznepokojujte si pre túto vec svoju myseľ, - tak tíšil Svätopluk Adelaidu, keď videl, čo ju pripravuje o pokoj.

Adelaida dlho váhala - ako všetky Nemky - vyjaviť Svätoplukovi svoje myšlienky, ale Svätopluk mal sa k nej medzitým vždy slovenskejšie. Napokon horúcimi slovami prejavila mu svoju lásku, ktorú Svätopluk nemohol opätovať.

- Zbohom, kňažná, uvidíme sa, až urobíme náležité prípravy na svadbu, - to boli posledné Svätoplukove slová. Potom odišiel.

Pred zámkom stoja slovenskí odenci. Svätopluka vypravádza sám cisár aj so svojimi synmi. A o chvíľu už iba veže Rezna pozdravujú cválajúcu nitriansku družinu.

Ale kto tam stojí na zámockej veži? Trepoce sa biela šatôčka... to Adelaida hľadá za Svätoplukom. A keď na obzore zmizol posledný obláčik prachu, zmizla aj šatôčka aj Adelaida zo zámockej veže.

5

Roku 870 bola česká krajina v smutnom položení. Od západu na ňu číhal jej nepriateľ, bojovný nemecký národ, susednej Veľkomoravskej ríši nedôverovala, lebo tam sa rozšírilo kresťanstvo, kým Čechy boli zatiaľ v zajatí tuhého pohanstva. Neisté položení českej krajiny nemohlo trvať dlho, lebo mraky od západu sa čoraz väčšími kopili: a preto bolo načase rozmýšľať o tom, akoby aj ďalej mohol žiť český kmeň slobodne.

Príčinou toho, že sa český národ tak dlho zdráhal prijať kresťanské náboženstvo, kým Slováci zbratani s Moravanmi už medzitým tento nebeský dar prijali, bolo to, že český kmeň privádzali ku Kristovi nemeckí mnísi, nemeckí cisári, a títo nemeckí mnísi učili evanjelium v cudzích jazykoch, v nemčine a latinčine, čomu ľud nerozumel, preto ani pravdu tohto učenia nemohol poznať, ani sa k nemu hlásiť. A nemeckí cisári s týmto náboženstvom zavádzali hneď aj desiatky a dane, porobu a otroctvo. Tak si národ radšej volil pohanskú slobodu než kresťanské otroctvo, a preto Česi zostávali pri svojom slovanskom pohanstve.

Inou cestou sa dostalo kresťanstvo do Veľkomoravskej ríše. Rastislav povolal do Nitry Cyrila a Metoda, slovanských apoštolov, ktorí ľud učili pravdu svätého evanjelia v slovenskom jazyku, keď preložili do tohto jazyka Písmo sväté. Až v Kristovom náboženstve cítili sa Slováci slobodnými, lebo ním sa oslobodili od jarma pohanského otroctva. Ľahko teda každý pochopí, prečo títo veľkomoravskí a českí Slovania sa nestali kresťanmi naraz; viedli ich k nemu rozličné cesty.

Tento smutný stav českej krajiny skoro zbadal nemecký cisár Ľudovít, a tým väčšmi sa ho usiloval využiť vo svoj prospech, čím horúcejšie v ňom blčala túžba pomstiť sa Čechom. Jeho vojsko Česi už niekoľko ráz krvavo odrazili a mníchov, ktorých im vysielal, pohádzali do Vltavy.

Tak sa teraz cisár chytil znamenitej príležitosti. Hneď po Svätoplukovom odchode vypravil k českému kniežaťu Bořivojovi dvanásť poslov, ktorí mali od neho vymôcť povolnosť a platenie ročných daní aj bezodkladné prijatie kresťanského náboženstva.

Ale ako rozmýšľal Ľudovít o záhube Čiech, tak rozmýšľal Bořivoj o zachovaní svojho národa. Bořivoj poznal silu svojho národa, lež videl aj narastajúcu moc nemeckého cisára, a preto povolal na Vyšehrad vladykov a vojvodcov svojej krajiny a múdro k nim prehovoril. Pokladal za dobré, aby sa český národ dal pod ochranu mocného Svätopluka, slovenského kráľa, lebo o jeho moc sa už roztrieštla nemecká sila. Knieža. Bořivoj si získal lásku a dôveru svojho poddanstva a jeho slovo platilo v poli aj v rade. I zostavilo sa vyslanstvo, ktoré sa skladalo z českých vojvodcov a rytierov na čele s. hrdinským Svatoslavom a Vítěslavom. Darmi, ktoré mali niesť Svätoplukovi, boli osedlané kone, štíty a rozličné zbrane. Ale práve čo sa mal skončiť snem, vyšehradský hradný strážca oznamoval príchod nemeckých poslov z Rezna. Dovolili im vojsť.

Dvanásť nemeckých rytierov so spupným výzorom vstúpilo do snemovne a jeden z nich začal hovoriť:

- Počúvaj, české knieža Bořivoj, aj všetci prítomní vojvodcovia a páni! Nemennou vôľou nášho cisára a pána je, aby česká krajina za krivdy spáchané na našich mníchoch, čo kázali kresťanské náboženstvo, povinne každý rok Jeho Jasnosti odvádzala daň päťsto koní a bezodkladne prijala Kristovo náboženstvo. Ak by ste sa tomu bránili a osmelili sa odprieť poslušnosť, vedzte, že vás na to donúti nemecký meč! A potom bude s vami zle.

Česká krv, tento horúci prúd víťaznej krvi, vzkypela v žilách českých vojvodcov. A už by bolo nasledovalo pokorenie tohto odvážlivca, keby knieža, dbajúc na práva a povinnosti pohostinstva, nebol sa sám ujal odpovede.

Utíšte sa, hrdinskí Česi! - povedal Bořivoj, - vo vašom mene odpoviem na túto nehanebnosť nemeckého cisára. Počujte, vy, nemeckí poslovia! Právo pohostinnosti je u Slovanov sväté: preto vám odpúšťame túto surovosť a drsnosť, ktorou ste sa proti našej národnej hrdosti prehrešili. Aj my sme národ. Ale povedzte vášmu cisárovi a pánovi, že český národ nevie skláňať svoju šiju do otrockého jarma. Vie sa topiť vo vlastnej krvi preliatej v mužnom boji. Všetkým vám cisár a pán vie, aké tvrdé sú naše lebky, aké britké sú naše meče a neprebitné naše štíty! Aspoň sa môže rozpamätať na rok 846, keď jeho sila, čo tak ukrutne zničila Stojmírovu slávu, našla biednu smrť na tvrdých skalách našich Krkonôš. Nuž, Nemci, choďte k svojmu cisárovi a pánovi, oznámte mu náš odkaz, nech príde! Ale z ozbrojenej českej ruky našu vlasť nedostane!

Výrazne predniesol Bořivoj tieto slová a celý snem zahrnel: - Sláva Bořivojovi, slávnemu kniežaťu!

Na vyšehradskom priestranstve sa ozýva konský dupot a štrngot mečov. Zástupy rytierov odchádzajú bránami kniežacieho Vyšehradu. Nemci sa vracajú na západ k nemeckému cisárovi a Česi uháňajú na východ k slovenskému kráľovi.

6

Roku 871 sa v Rezne s novou jarou začal budiť aj nový život. Nové nádeje a nové predsavzatia naplňali nemecké duše. V Rezne sa pripravuje svadba aj vojna: aké rozdielne ľudské zamestnanie!

Cisára veľmi popudila smelá Bořivojova odpoveď, a nemohol tieto svoje sklamané nádeje znášať ľahostajne. Hotovil sa na výpravu proti Čechom. Už by sa bol aj prv dal na výboj, keby mu v tom nebol zabránil príchod zimy.

Teraz mu zas prípravy na svadbu kládli do cesty nemalé prekážky. Nemeckí rytieri sa tešili na Svätoplukovu svadbu, lebo určite vedeli, že Svätopluk je bohatý kráľ. A preto sa nádejali, že si zas dobre zahýria, keď sa budú môcť svadbiť na staromestský spôsob, ako sa vraví "mitSausundBraus". Bezpochybne toto bola ich jediná rozkoš, lebo v bitkách v poli, po horách a strmých skalách

zažili iste málo dobrých dní. Preto ani teraz nemali veľkú chuť do vojny, a dozvedel sa o tom aj sám cisár.

Nečudo , že aj sám cisár bol ochotný odložiť svoje predsavzatie. Tým väčšmi sa staral o svadobné prípravy. Rozhodol sa, že v boji proti Bořivojovi vyjde a pokorí ho až po svadbe.

Starý cisársky hrad opravovali. Staré komnaty, pochmúrne chodby a siene, v ktorých mal záľubu Karol Veľký, opravovali, malé obloky v nich prerúbavali na väčšie, brány krášlili novými výrezmi predstavujúcimi nemecké rytierstvo, po chodbách a ambitoch rozvešovali starožitné obrazy, utierali z nich prach, vystavovali prilbice, meče a štíty alávnych cisárskych predkov. Slovom, všetka nemecká sláva stavala sa do šíku, aby náležite oslávila Svätoplukovu svatbu s Adelaidou.

Cisár Ľudovít so svojím synom Karolmanom sa v duchu veľmi radovali, lebo si uvedomovali, aký je tento skutok pre nich veľmi výhodný. Pre nich spojenie so Svätoplukom nebolo ničím iným ako sieť, do ktorej nevedomky vošiel silný lev, pokorený takto bez veľkej námahy. Báli sa rastúcej sily a vlády Svätoplukovej, ba predvídali, že by sa ľahko mohol spojiť s Bořivojom, a tak naveky zmaríť nemeckú nádej. Preto sa mohli iba radovať z tých podmienok, ktoré kládkli Svätoplukovi.

Jeden deň určili na cisársku poľovačku na počesť Adelaidy, ktorá sa jej sama zúčastnila ako odvážna lovykňa. Už před východom slnka bola poľovnícka výprava v pustných horách. Adelaida na vranom koníku, v utešenom poľovníckom odeve, bola hviezdou spoločnosti.

Cisársky prvý poľovník rozostavil lovcov po skalách, dolinách a vrškoch. Chvíľu sa ešte ozývali poľovnícke trúbky, potom stíchli a ohlášal sa iba štekot psov.

Adelaida, pyšná lovykňa, túžila po poľovníckej sláve, a preto si vybrala miesto na osamotenej príkrej skale, odkiaľ sa jej otváral výhľad na roztrúsené čistinky. Niekoľko rász sa poobzerala dookola, potom si sadla na skalú a zahĺbila sa do myšlienok. Pomyslenie na to, čo asi povie hrdinský Svätopluk, keď zbadá nejakú zver, prebodnutú jej šípom , vyviedlo ju rýchlo na ušľachtilé výsledie Svätoplukovej slávy. Jej duša sa vzniesla z lona týchto starých germánskych hôr

na zlatoklasé polia a vínonosné nitrianske kopce, do tône veľkomoravských líp. Tam sa videla po boku slávneho Svätopluka ovenčená kráľovskou velebnosťou.

Jej srdce bolo vzrušené tou najčistejšou láskou k Svätoplukovi. Jej duša nepoznala iný život, iba život s ním. On bol pre ňu jediným blahom a jediným prameňom života. Keď si naňho pomyslela, celá horela, prisnil sa jej v snách, myslela naňho v bdení. Myšlienka na Svätopluka ju vyvábila aj na túto poľovačku.

Z myšlienok ju vyrušil šuchot v kroví pod skalou. Zrazu sa obzrela, no zabudla, že sa opiera o natiahnutú kušu, sotila ju dolu skalou, a šíp fikla do neďalekej jedle. Kým Adelaida preľaknutá nečakanou náhodou strpnuto hľadela do doliny, z hustých krovín vystúpil zúfalý gróf Rudolf a divo sa zahľadel na bralo.

- Aha, zradná stvora, poľujete po skalách na sny o svojom Svätoplukovi? Ja vás naučím opovrhovať mojou láskou! - Strhol z pleca natiahnutú kušu a bez dlhého cielenia vypustil jedovatý šíp na Adelaidu. Šíp pozrážal niekoľko jedľových halúzok, zachytil perami skrášlený Adelaidin klobúk a vzniesol sa vysoko do oblakov, aby po chvíli zapadol v lesnej pustatine.

Adelaida nevidela viac grófa, uvedomila si iba, že beží lesnou húštinou. Schytila poľovnícku trúbku a dala znamenie na rýchle stretnutie sa poľovníkov.

Cisársky poľovník bol prvý, čo sa kňaznej pýtal na príčinu jej preľaknutia a na prestrelený klobúk. Adelaida však s voľne povievajúcimi zvlhnutými vlasmi vysadla na vraníka a s celou družinou odcválala do Rezna.

7

Podme však už k Svätoplukovi, nazrime do Nitry, kde ho uvidíme aj s jeho národom.

Tá zvesť, že Svätopluk sa zamýšľa zosobášiť s nemeckou kňaznou, nemilo sa dotkla väčšej a poprednejšej časti slovenského národa. Istotne všetci tí, čo vedeli predvídať následky tohto kroku, báli sa budúcnosti, lebo už dobre poznali spolky s Nemcami. Svätopluk rátal medzi svojich radcov, rytierov a občanov hlavy zošedivené v bojoch a zostarnuté v radách. Boli to živí svedkovia histórie

Veľkomoravskej ríše, ktorá sa v takom krátkom čase povzniesla na taký stupeň slávy a vážnosti. I ich pomocou sa preslávili Svätoplukovi predchodcovia, s ich pomocou sa aj Svätopluk povzniesol tak vysoko. A muselo sa to dotknúť ich srdca, keď videli, že ich kráľ, len čo sa oslobodil z nemeckých kráľov, už upadá do nových a strháva za sebou celú ríšu.

V Nitre sa medzitým šírili o kráľovej svadbe rozličné a odporujúce si správy. Hoci sa spočiatku napospol hovorilo, že kňažná z Ľudovítovho dvora je budúcou veľkomoravskou kráľovnou, od tých čias, čo boli u Svätopluka Bořivojovi vyslanci, rozprávali podaktorí s istotou, že manželkou veľkomoravského kráľa má byť česká kňažná, pretože ešte nijakých vyslancov nezdržali v Nitre tak dlho a v toľkej nádhere ako týchto.

Sám Svätopluk od tých čias, čo prišiel z Rezna, správal sa celkom zvláštne. Nepochybovalo sa o tom, že robí prípravy na slávnosti, hoci sa nikomu okrem Metoda nezdôveril, že sú to svadobné prípravy.

Takéto tajomné a nedôverčivé správanie sa Svätopluka nemohli ľahostajne znášať práve v týchto časoch jeho prední a hlavní radcovia. I začali sa spoločne radiť, ako by mohli predniesť svoje úmysly kráľovi a ako by ho mali, ak sa zamýšľa zasnúbiť s nemeckou kňažnou, upozorniť na tento nebezpečný krok. Zavolali si preto medzi seba kráľovského dôverníka, slovanského biskupa a apoštola Metoda, ktorému kládli na srdce, aby Svätopluka presvedčil o ich úmysloch a ak bude môcť, aby ho odviedol od tohto nebezpečného predsavzatia. Metod, ktorý zahorel láskou k slovenskému národu, prisľúbil, že sa všemožne pousiluje, aby sa Svätopluk nezaplietol do týchto osídíel.

- Dlho na teba čakám, otče, - hovoril Svätopluk Metodovi, keď vstúpil do jeho siene, lebo sa zdržal v rade Svätoplukových vladykov a radcov a premeškal zvyčajnú hodinu.

- Milostivý kráľ môj, dôležité veci ma zdržali, - ospravedlňoval sa vážny, šedinami.pokrytý Metod.

- Ale, ale dôležité veci! Azda nie sú tie veci, o ktorých sa s tebou ja zhovám dosť dôležité? - hovoril kráľ, dávajúc dosť zreteľne najavo, že zádumčivosť a namrzenosť, ktorá sa čoraz väčšmi zmocňovala jeho ducha odvtedy, čo sa vrátil

z Rezna, dosiahla už vysoký stupeň. Lebo určite nemal vo zvyku tak nešetrne sa zhovárať s Metodom, ktorého nazýval otcom. Metod však bol vždy duchaprítomný človek, a hoci miernej mysle, nepoznal strach. Prešiel nejednou školou trpkých osudov, a preto aj v túto chvíľu zostal sám sebou, a keď, prevzal reč, takto začal dôrazne hovoriť:

- Škoda, škoda, veľký kráľ môj, pre teba a pre tvoju ríšu, že nepripúšť k sebe pohovárať sa tých, ktorí majú s tebou rokovať o veciach, čo sú po tých, o ktorých ja hovorievam, istotne najdôležitejšie. Pre toto tvoje chladné správanie sa k podporám tvojho trónu obrátili sa na mňa, a ja idem práve teraz z ich porady, kde sme premýšľali o tvojom blahu aj o blahu Veľkomoravskej ríše, teda o veľmi vážnych veciach.

- Viem, viem, že Slováci a Moravania nie sú so mnou spokojní odvtedy, čo som sa vrátil z Rezna a dostali sa im do uší chýry o mojej svadbe. Ale viem, oj, dobre viem, kde je prameň tej podozrievavosti, dobre viem, a dennodenne preklínam svoj hriešny skutok, ktorým som sprznil svoju slávu naveky - to, že som zahubil veľkého Rastislava...

- Ale, otče, - pokračoval rozohnený Svätopluk, - tu pred tvárou živého boha ti prisahám, že jediným cieľom môjho života je dobro Veľkej Moravy. Všetko moje úsilie sa obracia k tomuto slovenskému plemenu. A že som sa rozhodol zasnúbiť s nemeckou kňažnou, a tak vykonať násilie proti samému sebe, aj to vychádza z tohto svätého predsavzatia, a práve zato ma podozrievajú Slováci! Otec Metod, ja viem, čo som dlžen svojmu ľudu. Sám som pripravil tento ľud o veľkého, múdreho, mocného a slávneho kráľa. Ja sám, sám, samojediný chcem tomuto svojmu ľudu nahradiť stratu. Prudkou vášňou a ctižiadosťou som poškrvnil svoju slávu, sám ju chcem znovu obmyť svojou silou a vlastným pričinením. Ale pravda, pravda, moje srdce nevidí nikto z ľudí! Ach...

Boleť srdca mu pretrhla reč, na čelo mu vysadli kropaje studeného potu. Nastala hrobová tichosť. Metod vedel oceniť dôležitosť tejto tichosti - mlčal aj on.

- No uznaj, otče, či môžem konať ináč, ak chcem pre uspokojenie svojej duše dosiahnuť ciele? Kto nepozná veľkú silu nášho nepriateľa? A akože ho pokorím mojím rozjatreným a hlboko pokoreným národom? Či nie je dobrý môj úmysel

ukolísaf tohto rozzúreného leva, medzitým posilniť svoj ľud, a potom ho, zahnať a naveky pokoriť? A napokon sa ti priznám, jesto slovanská kňažná, ktorá by mohla krásliť kresťanský trón Veľkej Moravy?

Svätopluk havoril s pohnutou myslou. Potom sa chytil slova Metod.

- Mýliš sa, kráľ môj, ak sa nazdáš, že ti národ pre tvoj čin, hoci hriešny, nedôveruje. Sila tvojho ducha a skutky, ktorými si sa vyznačil, už zotreli túto škvrnu. Ale vedz, kráľ môj, národ neschvaľuje jediný tvoj úmysel a bojí sa, že chceš pojať za kráľovskú manželku nemeckú kňažnú. Ja schvaľujem tvoj svätý úmysel robiť to všetko pre blaho svojho ľudu; no čudujem sa tvojej malomyseľnosti a pochybovačnosti o takom hrdinskom národe, akým sú právom Slovania. Poznám veľkú moc nemeckého cisára, ale poznám aj, pri tvojej odhodlanosti, neoblomného ducha Slovákov. S akými hústkami premáhal Mojmir a vyhnal Rastislav z krajiny nemecké vojská! A ty, jediná bujará ratolesť Rastislavovcov, by si sa zľakol, keď máš víťaziť? Svätopluk, ty sa obzeráš iba na nepriateľskú moc a zabúdaš na skúsenosť a na poznanú hrdinskosť vlastného národa?

Svätopluk stál zarazený. Mysel' mu horela, ale tvár sa leskla a červenala od hanby. A Metod pokračoval:

- A nazdávaš sa, veľký synovec veľkého Rastislava, že tvoj trón, utvrdený slovanskou krvou, by Nemka, hoci ešte zo slávnejšieho rodu, skrášlila väčším leskom než kňažná slovanského rodu, aj keď slabšieho? Viem to, a chválím tvoju kresťanskú horlivosť, že nechceš myslieť na slávny kniežací rod českých panovníkov, lebo väzí v pohanstve. Ale či azda nemám u teba toľko dôvery, keď som obrátil ku Kristovi Veľkú Moravu, že by som mohol získať aj susedných Čechov?

Metodova výrečnosť prekonala všetky kráľove námietky. Pohrúžený do myšlienok, iba mrzuto prehovoril:

- Veru dosť zle, že vy, duchovní otcovia, tak neskoro prichádzate na túto myšlienku, a z inej strany ešte horšie, že Bořivoj tak dlho váha prijať svetlo Kristovho evanjelia!

- Nieže tak, kráľ môj - odpovedal Metod, - či sme sa my, povolání do tvojej ríše, mali vari starať o cudzích? A potom, ako mohol Bořivoj a jeho národ poznať Krista, keď mu ho ukazovali spolu s otroctvom a okovami. Skôr na tebe bolo a aj je, veľký kráľ, aby si sa o to postaral a nehládal si ženu v nemeckých krajoch.

- Prestaň, prestaň, otče, pre sedem rán Kristových... a odpusť mi moju unáhlenosť. Som iba človek a ťažká je starosť o takú veľkú ríšu. Čo som zabudol rozkázať ukladám teraz tebe. Nech sa s tebou vypraví vyslanectvo na Vyšehrad. Ty sa, otče, postaraj, o nebeské veci mojej ríše a spriazneného národa, ja porozmýšľam o časných cestách mňa a môjho národa.

Metod opustil kráľovskú sieň. Svätopluk sa spustil na stolec a zabral sa do hlbokého, pamätného a vlasteneckého rozmýšľania.

8

Keď sa Bořivojovi vyslanci vrátili z Nitry na Vyšehrad, doniesli radostné správy a noviny. Rozprávali o veľkej náklonnosti nielen kráľa, ale aj celého národa k Čechom, čím nové nádeje a radostné výhľady do budúcnosti oživilo srdce českého národa, ktorému sa znovu vyhrážali Nemci. Medzi ľuďom sa rozprávalo, že vyslancov už v Nitre aj pokrstili, čo však bol dôsledok iba toho, že vyslanci sa veľmi pochvalne a priaznivo vyjadrovali o nitrianskom kresťanstve, porovnávajúc ho s nemeckým kresťanstvom.

Medzi Vyšehradom a Prahou stál vtedy na pobreží mohutnej Vltavy nevelký hostinec, čiže krčma. Schádzavali sa v ňom kniežací a rytierski zbrojnoši. Bývalo tu veľa rás hlučno. Kto sa chcel dozvedieť niečo nové, poberal sa sem.

Jedného dňa po príchode vyslancov z Nitry zhromaždilo sa tu väčšie množstvo zbrojnošov a pospolitého ľudu, lebo sa túžili dozvedieť od tých, čo boli so svojimi pánmi v Nitre, niečo o cudzích krajoch.

- To je tam celkom inakší svet, ľudia moji, - rozprával jeden výrečný český junák, štrngajúci svojím širokým mečom, - tam je všetko inakšie. Ale to som sa najväčšmi čudoval, že som v ďalekej cudzine samých Čechov ponachodil! Vravím vám, samí Česi, akoby sa vo Vltave kúpali a po Krkonošiach na divých kancov

poľovali. A prisahám na Perúna, ani tie ich meče nie sú menšie, a počujte, ľudia drahí, to sú vám hrdinovia. Mali by sme veru čo robiť, keby sa tak pánu Svätoplukovi zachcelo po nemecky k nám vtrhnúť! No, ale neľakajte sa! Ha, ha, ha! Ba mne sa zdá, lenže nie sme tu sami... To by bolo! Ale čo! Poviem vám to! Mne sa vidí, že pôjdeme spolu na Nemcov...! Ha, ha, ha!

Jeho srdečný smiech sprevádzal štrngot meča. Potom schytil svoj plecháč a vliadol do seba, čo v ňom ešte bolo: - No, hoci to nie je nitrianske víno, nalej ešte! - kričal na krčmára.

A čo potom, Strojsa, - pýtal sa ho iný zbrojnoš, - tí nemeckí mnísi ti tiež nadviehali s tou ich bláznivou nemčinou a s dreveným krížom?

- No, - odpovedal prvý, - to by som im neradil, ale tých tam ani nepotrebujú. Pravda, nemajú tam Svantovíta ani Perúna, ale, ľudia moji, ten ich boh je tiež dobrý! Majú obetnicu, ale akú .obetnicu! Ako naša vyšehradská Svantovítova! A tak vám spievajú, až sa Nitra ozýva. To by ste mali počuť, samé české piesne, a prisahám na Moranu, ide im to lepšie ako nám, keď sa vraciame z poľovačky.

Tu sa však pred krčmou začali zbíhať deti a dospelí, robili krik a lomoz okolo šiatra, ktorý tu vyrástol za malú chvíľu. Pred šiatrom bolo neveľa vyvýšené miesto na spôsob rečniska, čiže kazateľnice, okrášlené veľkým krížom, na ktorom visel obraz Krista.

- Aha ho, zasa mních, no ten to zas dostane! Von sa, von!

Také hlasy sa ozývali v krčme a o chvíľu boli dubové stolce prázdne a plecháče poprevracané. Všetko sa hrnulo von k šiatru.

Nemecký mních v jednej ruke s krížom vystúpil. na rečnisko, a kázal zhromaždenému zástupu.

- Čo to vraví, čo to tára? - Začali sa ozývať hlasy, lebo nerozumeli mníchovej nemčine. - Haní bohov, nadáva na Svantovíta, rúha sa Perúnovi! Dolu s ním! - ozvalo sa inde.

Za okamih bol šiator roztrhaný, kazateľnica prevrátená: mnícha stŕčali a zauškovali, ba niekoľko pohanov ho malo medzi sebou a viedli ho k Vltave. A

nebol by úbohý mních ušiel zvyčajnému osudu, utopeniu, keby sa nečakane pozornosť všetkých nebola obrátila na iné divadlo.

Skupina nitrianskych rytierov a odencov na čele s dôstojným Metodom cválala cestou na Vyšehrad. Zbrojnoši, najmä ten rozprávač z krčmy, dali sa z plného hrdla kričať: - Sláva Nitranom! Sláva Slovákom! Huráá! Huráá!

Celý zástup ich sprevádzal zvedavými očami, až kým neprišli na podzámok a nezmizli vo vyšehradských ohradách.

Hoci sa to rozumie samo sebou, predsa však musím pripomenúť, že po Metodovom príchode na Vyšehrad celá Praha nehovorila o ničom inom ako o Svätoplukovi. V takýchto časoch, pravdaže, ľud sa zmieta sa vo večných pochybnostiach, kolíšuc medzi bázňou a nádejou. Každá nezvyčajná udalosť vzbudzuje pozornosť a rozličné povesti poletujú z úst do úst. A najmä český národ bol. teraz taký zastrašený a jeho myseľ zmietali sem a ta všelijaké povesti, že nevedel, čoho sa držať. Hrozilo mu nemectvo aj kresťanstvo, a hoci cítil v sebe silu, nevedel, odkiaľ sa brániť. Z inej strany roznecovali jeho srdce všelijaké nádeje, lebo o Nemcobijcovi - tak volali Svätopluka sa šírili ustavične priaznivé správy. Mysleľ národa bola navnadená, pohnutá, rozjarená, ale neuspokojená. A jeho zvedavosť deň čo deň rástla a rozmáhala sa.

Metod medzitým blahodarne pôsobil na srdcia celého kniežacieho dvora. Ale tento slovanský apoštol sa neuspokojil s tým, že získal pre Krista Bořivoja a jeho dvor, zaumienil si, že sa pokúsi obmäkčiť aj srdce národa a osvietiť jeho myseľ.

Istého dňa na kniežaci príkaz rozhlásili, že zajtra sa majú konať služby neznámemu bohu vo Svantovítovom chráme na Vyšehrade. Sotva sa začalo v ten ustanovený deň brieždiť, zástupy ľudí sa hrnuli k Vyšehradu. Celého zástupu sa zmocnila neskrotná zvedavosť a túžba po novostiach, takže čoskoro v chráme, čiže v chrámových predsieňach, nebolo miesta, lebo do vlastnej svätyne, v ktorej stála štvorhlavá Svantovítova socha zastrená v popredí osobitnou oponou, nemal okrem kňaza vykonávajúceho obrad nikto prístup. Pre oponou Svantovítovej svätyne stála murovaná, kameňom vykladaná a voľačo zvýšená obetnica na spôsob kresťanských oltárov.

Keď už boli všetky predsiene zaplnené, vošla dovnútra celá Bořivojova rodina aj s vojvodcami a českými rytiermi. Tisíce ľudí tu bolo prítomných, a predsa akoby tu nebol nikto, ticho a pokoj zostávali nenarušené. Iba čo napínanie hláv spôsobovalo slabý šuchot.

V takomto očakávaní, čo sa má diať, napätá zvedavosť sa rýchlo premenila na úžas a zmeravenie, keď sa zjavil nábožný Metod. Predstúpil pred obetnicu, a celý zástup sa zahľadel na jeho dôstojnú postavu. Vysoký vzrast, strieborné, zošedivené vlasy splývajúce na pleciah, tvár aj vo svojej starobe krásna, vyjadrujúca mier a večný pokoj... tieto vnútorné vlastnosti dojali všetok ľud. Dojem zvyšovalo ešte dlhé rúcho.

- Kvôli neznámemu bohu, - začal Metod plný svätého nadšenia, - zišli ste sa tu, udatní Česi, šľachetné ratolesti, znamenití potomci Čecha a Sama! A ten vám neznámy boh posielal ma k vám, aby som vám zvestoval jeho vďačnú pravdu!

Ten boh stvoril nebo a zem a všetko živé pod slnkom: on nám daroval dušu aj telo. A tak k vám prichádzam na rozkaz tohto všemohúceho boha.

Neprichádzam preto, aby som rúcal a lámal vašich strieborných a zlatých, - drevených a medených bohov, ktorých chránite slovom a mečom. Ale akože to, vy sami si musíte brániť vašich bohov? Aké veľké šťastie pre vás, že ste takí mocní, keď vás ten neznámy boh obdaril takou veľkou silou, že môžete brániť svojich bohov. Ale čo bude potom, ak padnete? Kto vás potom bude chrániť, keď vaši bohovia sú takí slabí, že vás potrebujú na svoju obranu?

Poznám boha, ktorého vy nepoznáte, a ten boh nepotrebuje obranu, ale chráni tých, čo v neho uverili. Ten boh má v moci tento svet, ktorý sám stvoril, on ho môže zatradiť, ale je taký dokonalý vo svojej добрote a milosrdnosti, že ho len chce časne a večne spasiť. Tento boh, ktorého vy nepoznáte, pozná vás a hľadá na vás z jasných a hrmiacich nebies, vidí vás v búrke aj v pokoji.

Od neho máte to zlato, striebro, tú meď a to drevo, z ktorých staviate a ležete svojich bohov. Váš boh je pominuteľný, lebo hnije a hrdzavie, ale ten boh, skrze ktorého je všetko, je večný, večne mocný, večne slávny, večne blahoslavený!

Ľudia, on chce mať aj večne, večne blahoslavených; preto poslal na tento svet syna svojho, aby každý, kto verí v neho, nezhynul, ale mal život večný.

Ach, život večný! Táto nekonečnosť života, toto nekonečné a nezmerateľné more večného života, toto slnce nikdy nezapadajúcej slávy zablyсне sa a otvorí človeku, keď vyputuje z tohto tmavého údolia, kde nie je nič slávne, nič trvanlivé, nič večné, všetko hynie a stráca sa.

Táto večnosť života a slávy je pripravená aj pre vás, ak uveríte v tohto jediného boha, syna jeho Ježiša Krista a Ducha svätého, večného utešiteľa.

Nuž, pripravuj te svoje srdcia, otvorte svoju myseľ pravde, odovzdajte sa do moci a riadenia toho všemooúceho boha!

Všetko je slabé, mocný je iba on, všetko hynie, len on trvá večne, on môže všetko podvrátiť, - iba jeho nemôže nikto skaziť, všetko je temné, iba on je slávny, nič nie je dokonalé, iba on jediný, ten otec nás všetkých je dokonalý.

Ľudia, veľa je blahoslavenstva, z ktorého dostávajú veriaci v Krista. No bieda nad všetky biedy, hrôzy a večné biedy čakajú na neveriacich a dobrovoľne blúdiacich. Och, ľudia, poznajte pravého boha - vráťte sa k nemu, ako, hľa, tu pred tvárou celého ľudu a v lesku božieho svetla robí váš slávny knieža!

Táto kázeň, ktorú mal Metod k českému nár.odu, nebola vypracovaná podľa kazateľských pravidiel, ale predniesol ju nábožne horlivým duchom, a preto mala veľký účinok. Lebo nikdy nepočuli títo českí pohania tak zreteľne hovoriť o bohu, a hoci im mnohé zostalo záhadou, predsa ich celá táto reč prenikla. Hneď, ako Metod skončil reč, predstúpil pred neho s celým svojím dvorom Bořivoj, a Metod najprv pokrstil jeho, potom ostatných domácich, vojvodcov a popredných radcov a rytierov. Každý bez výnimky, prv než vylial na nich prameň svätého krstu, riekol asi v tomto zmysle:

- Priznávam sa k jedinému bohu, ktorý stvoril moje telo a dušu a môže ju večne spasiť! Zriekam sa modly štvorhlavého Svantovíta a všetkých bohov vytvorených ľudskou rukou. Verím v jediného boha Stvoriteľa, v jeho syna Vykupiteľa a v Ducha svätého posvätiťteľa!

Metod, vylievajúc na nich krst svätý, hovoril asi v tomto zmysle:

Krstím ťa, syn boží, v méne boha Otca, Syna i Ducha svätého, v ktorého si uveril! Sláva buď bohu na výsostiach! Hospodine, pomiluj ny!

Zástupy sa dívali s úžasom na toto slávne Metodovo krstenie. Mnohí potom našli zaľúbenie v Kristovi, takže sa ich v ten deň veľmi veľa pokrstilo.

Požehnaný bol príchod tohoto slovanského apoštola k Čechom. Neskôr vysvätil mnoho kňazov, vystaval niekoľko chrámov, ako na Vyšehrade, v Limomyšli, na ľavej strane Hradca atď. A posvätil ich sv. Klimentovi.

Od tých čias sa v Čechách rozmáhalo kresťanstvo, ktoré stovky a tisíce nemeckých mníchov s Karolom a Ľudovítom, mocnými cisármi, nemohli ani v najmenšom kútiku tejto krajiny rozšíriť.

Hoci sa Metod skoro po Bořivojom krste odobral z Čiech, neprestal potom až do svojej smrti aj s bratom Cyrilom pôsobiť na tento národ. A až teraz sa dozvedáme, ba s istotou presviedčame, že chrám sv. Klimenta v Litomyšli vysvätili títo dvaja bratia.

9

Dobry čitateľ a láskavá čitateľka, nezabudli ste medzi týmito rozprávkami na toho zúfaleho nešťastníka, čo ušiel do hôr, na grófa Rudolfa? Ach, na toho som takmer aj sám zabudol. Pozrime teda, čo robí.

Na reznianskom hrade, v tesnej komôrke, sedí muž stredného veku. Rozpustené, strapaté vlasy mu padajú do očí, šaty má síce čisté a skvostné, ale ledabolo na sebe nahádzané. Zapálené oči, zamračené čelo a akási spurnosť z celej jeho tváre naznačujú, aký je to asi človek.

Klobúk leží pod dubovým stolom, na posteli je namiesto mäkkých perín mach, plechová kanvica, čo stojí na stole, je naplnená vodou; muž sedí na brezovom klátiku. Keď bol o voľáčom dôležitom porozmýšľal, vstal, podišiel k železným dverám a začal nimi z celej sily triasť a lomcovať. Ale dvere sa ani nehli. Hrozne zaškrípal zubami, vpadnuté oči mu vyskočili navrch, akoby sa naraz chceli vyslobodiť zo svojich jamôk. Niekoľko ráz sa prešiel po svojej komore. Nič iné mu neprišlo na um. Chytil kanvicu, vylial z nej vodu po komore a začal ňou tícť do steny tak silno, že za chvíľu v nej vybil hlbokú dieru. A začal sa v duchu tešiť.

Vtom však zaštrkotal vo dverách kľúč a on videl, že k nemu už prichádza strážca. Zmraštil obočie, položil kanvicu na stôl a zvalil sa na svoje machové lôžko.

Vošiel žalárnik a po jeho boku si zastal cisársky pisár, ktorý väžňovi zvýšeným hlasom prečítal takýto rozsudok:

- Vášmu väzeniu je koniec, avšak prísne sa vám ukladá, aby ste ihneď opustili Režno a nikdy sa doň nevracali, ak nechcete znovu padnúť do rúk súdu. Dáva sa vám na vedomie, že túto milosť vám vymohla milostivá kňažná Adelaida.

Vyziabnutého a preblednutého väzňa tieto slová rozohnili. Zrazu v jeho prevrátenej hlave ožili všetky nádeje. Spod dubového stola schytil klobúk, čo sa tam váľal, a utekajúc na koniec chodby, chrčal: - Dve strely netrafili cieľ, ale prisahám, tretia trafí. - S tým aj zmizol. Či viete, kto to bol?

Cisárski poľovníci chytili v horách grófa Rudolfa a priviedli ho pred cisára. Mali ho prísne súdiť za jeho skutky, lebo sa mu dokázalo, že on strieľal na Svätopluka. Ale dnes bol šťastný deň, všetko na hrade sa muselo radovať. Adelaida ešte nikdy nebola taká veselá, ani jej otec, ba ani sám cisár - ako práve dnes. Iba uväznený gróf smútil. Preto prosila zaňho Adelaida - a tak teraz tohto zúfalca prepustili.

Bol to deň, keď očakávali Svätopluka. Pozajtra mal byť sobáš. Už boli v Rezne aj biskupi, ktorí mali odbavovať sobášnu slávnosť. Každý zbrojnoš bol oblečený v čistom striebre a zlate a rytieri sa tešili na svadobný "SausundBraus".

Pri obluku stála, Adelaida. Srdce jej horerlo; myseľ svietila a toto jej nádejne položenie vynášalo jej vnútro na najvyšší stupeň blaha. Pohľad jej zalietal v tú stranu, kde vyhasol posledný lúč, čo sa odrazil od prilbic Svätoplukovej družiny. A o malú chvíľu zbadala na konci cesty, strácajúcej sa v diaľke, dvíhať sa obláčik, v ktorom sa znovu ligotala prilbica. Potešila sa a odišla od obluka. Vzrušená nebeskou radosťou prechádzala sa po komnate.

Ale ako opísať, čo cíti milienka keď sa blíži jej vrúcne očakávaný milenec? Povedzte nám to vy, milostivé panie, aké sú, aké to boli city, čo prúdili vo vašej hrudi, keď ste vo svadobný deň čakali na svojho milého, ha ženícha? Vaša hrud sa vlnila, nepokojne burácajúce srdce horelo, clivou blaženosťou tiesnená myseľ

sa upokojovala najsladšími nádejami, slovom, pretekala čaša nekonečného blaha.

Ale čo vtedy cítila Adelaida, horiaca láskou, živým a vznešeným citom k Svätoplukovi? Povedzte si to samy, vy, panie, a vy, páni, ja zostanem pri tom, čo som povedal.

Po zámočkej dlažbe štrngali ostrohy a rinčal hrmotný meč. Pre Adelaidu to bola nebeská hudba. Ale o chvíľu zas stíchla v náprotivnom hradnom krídle, kde mal svoje sídlo cisár. Nebeská hudba stíchla, aby sa začala iná, pre Adelaidu najstrašnejšia.

Na tamtej strane sa totiž razom strhol hrozný krik, zdesaťnásobený hrmotom a šramotom ostrôh, mečov a rytierskych krokov. A z tohto hrmotu sa ozývalo Ľudovítovo strašné kliatie a nadávanie. Zrazu sa dvere rozleteli dokorán a strapatý cisár so synmi aj s niektorými radcami zastal v nich a kričal z plného hrdla:

- Tu to povedz, tu, pes slovenský, tu povedz tie zradné slová toho môjho satrapu, tu, do tváre tohto tichého baránka!

Pravou rukou držal za plece pevného, urasteného, asi tridsaťročného slovenského rytiera, ktorý, urazený týmto nečakaným pohanením, vytrhol sa mu z ruky a krátko, ale dôrazne odpovedal:

- Som vyslancom môjho kráľa, prečo nakladáš so mnou zle, nemecký cisár? Na našom dvore je právo vyslancov sväté a nedotknuteľné. A ja musím na tvojom dvore znášať pohanu?

Potom sa Svätoplukov vyslanec obrátil k vystrašenej a prekvapenej Adelaide a takto pokračoval:

- Milostivá kňažná! Prinášam vám od Svätopluka, môjho kráľa a pána, posledné požehnanie. Hoci si to so sobášom inak rozmyslel, aj tak vám posielam svoje blahoželanie, svoje blažené a vrúcne požehnanie v presvedčení, že vy mu tento krok, o ktorom rozhodli vyššie osudy, odpustíte! A tebe slávny cisár, oznamujem, že som a vo mne aj môj kráľ pohanený. Ak z toho vzíde vojna, Nemci, aj môj meč zakúsate v poli!

Potom ľavou rukou udrel o tylec svojho meča, ktorý hrmotne zaštrkotal, pravickou si založil na hlavu prilbicu. Po dlhých zámockých ambitoch a chodbách hrmeli ťažké rytierske kroky a ohlášal sa štrngot meča a ostrôh. O malú chvíľu konské podkovy sa iskrili na zámockých dlažbách a na reznianskych uliciach.

Ťažko by bol tento rázny slovenský vyslanec unikol nemeckej pomste, keby celú pozornosť a celú horlivosť nebola na seba obrátila Adelaida.

Táto správa otriasla Adelaidinu dušu od základov, takže nikdy viac neprišla k sebe. Ako keď divá víchrica vyvalí aj storočný dub aj jemné fialky, a môže sa potom premeniť hoci na zafír, nikdy viac neoživí skleslú silu života. Tak ani Adelaide nemohla nijaká radosť a rozkoš sveta vrátiť to, čo jediné jej táto hrozná chvíľa vyrvala.

Jej mdloba nebola obyčajnou mdlobou. Jej duša akoby rozorvaná napoly cítila sa rozdielne. A medzi touto trhlinou života videla jej myseľ Svätopluka. Zdalo sa jej, že ju kladú do hrobu a Svätopluk nad ňou kvíli. Iba blažený sen nastúpil cestu v jej mysli, lebo skutočný život v jej žilách omráčila prudká sila. No lekárska pomoc ju vytrhla z tejto blaženosti a ona si uvedomila svoje nešťastie, prebrala sa do skutočného života. Lenže ďalej sa nedalo. Všetka pomoc bola takpovediac iba pomoc. Nebolo mesta ani miesta, kde by neboli vyhľadávali lekárov, ale nič nepomáhalo.

Adelaida žila v sebe. Niekedy sa usmievala, niekedy aj dačo hovorila, ale všetko sa to iba ponášalo na blažené sny. Ako keď odkvitajúca ruža smutno pozerá na svoje prchnúce lupene, tak aj Adelaida pokojne hľadela - niekedy aj so smiechom - na svoju vädnúcu krásu, na hasnúci lesk svojho života. Bočila od spoločnosti, a keď ju na to nútili, neprotivila sa, lež celý jej život podobal sa hrobu, čo akokoľvek ovenčený, predsa si zachováva svoju smutnú podobu.

Ustanovili skvostný ples, na ktorom sa mala zísť celá nemecká sláva. Sama Adelaida ho ustanovila do tej siene, v ktorej sa s ňou naposledy prechádzal Svätopluk. Keď však nadišla hodina, nechcela ísť. Keď ju prehovorili, predsa vstúpila do bohatej a nádhernej siene, a bubny a trúbky ozvali sa na jej počesť. Víтали ju hlasné výkriky, lenže táto sláva a vrava neprenikli. cez jej zádumčivosť. Keď sa priblížila k stĺpu, do ktorého vrazila strela namierená na Svätopluka,

zastala pri ňom a zaliali ju horúce slzy. To bol posledný prameň v jej očiach, lebo nikto ju viac nevidel žialiť.

- Tu je skrytý hrob Svätoplukovej lásky k Adelaide! - vyriekla napokon. Potom nedbajúc na nič, vyšla zo siene, nechajúc tam celú plesajúcu spoločnosť.

Ale nechajme na chvíľu smutnú, nešťastnú Adelaidu, obeť okolností a osudov národov, a pozrime na: nemeckú ríšu.

Po celom Ľudovítovom kráľovstve sa s hrmotom a hlukom zbieralo vojsko. Šíky a pluky sa stavali zo severu a z juhu, z východu a západu. Konečne mala byť Veľká Morava vyvrátená. Ešte nikdy sa Ľudovít nechystal do boja s takou mocou a silou. Mnísi a vojnoví nahuckávači sa usilovali vzbudiť v celom nemeckom národe také nepriateľstvo a hnev, aké sa roznetilo pre Svätopluka hrozným blkotom v celej cisárskej rodine. A preto sa zmocnila národná hrdosť všetkých nemeckých sŕdc, takže aj ten najbezvýznamnejší človečik zahorel túžbou pomstiť sa Slovákom...

Ba aj lúpežní rytieri a lotri, čo bujdošili v horách, šli pod cisárske zástavy. Hlavnú správu nad celým, vojskom si ponechal sám cisár: a každý vojak plesal od radosti, lebo bola známa sláva Ľudovítovej hrdinskosti. O niekoľko mesiacov už boli nemecké vojská pod vejúcimi koruhvami v Devíne, Magdeburgu i v Rezne.

Dlhou, veľkou a strašnou Hercynskou horou uberala sa posledná zberba, čo vyzerala tak, akoby sa vytiahla z horských dúpät a jaskýň. Slnce sa už schyľovalo na západ, no mesto bolo ešte dosť ďaleko. Bez dákeho poriadku tu šlo asi osemdesiat strašne vyzerajúcich rytierov, všelijak poobliekaných, no výborne, ba priam skvelo ozbrojených. Ich vodca sa im vyrovnal vo všetkom.

Zrazu sa z doliny ozvali lahodné a príjemné hlasy. Vodca rozkázal rozložiť stany a sám vyšiel, aby sa presvedčil, či tu niekde nebude ľudská skrýša, v ktorej by aspoň pre seba našiel pohodlný nocľah. Našiel kláštor, osamotené sídlo duší, čo ušli zo života.

K jeho sluchu donášalo príjemný hlas nábožných piesní, a zdalo sa mu, že anjelský hlas, ktorý vynikal nad všetky ostatné, je mu povedomý a známy, že ho už dakde musel počuť. Obzeral sa, rád by sa bol na niečo opýtal, ale okolo

chmúrnych kláštorných múrov boli iba kriaky a stromy. Po chvíli spev ustal, predstavená rozpustila mníšky, každú do svojej cely.

Už aj slnko zapadlo, iba jeho posledný dohorievajúci lúč sa naostatok oprel do obloka jednej cely, v ktorom sa zjavila preblednutá, smutná mníška. Umierajúci slnečný záblesk bledožltým bozkom zafarbil jej tvár. Rytier ju mohol dobre vidieť. Keď však ona zbadala rytiera, odstúpila od obloka. A rytier ako omráčený hromom len-len že neklesol. Kolená sa pod ním triasli, no pozbieral poslednú silu, a keď sa už zvečerilo, pobral sa do tábora.

Noc sa prestrela po puste, rozľahlej Hercynskej hore. Celý kláštor sa už ponoril do sladkého spánku, iba ten jeden oblôčik zjasňuje slabá lampa. Pred krížom Spasiteľa, na mäkkom čiernom podstavci, kľáčí so zbožnou myslou tá mladá mníška a modlí sa. Vo vrúcnej modlitbe zotráva do polnoci.

A za koho sa modlí? Či vari za cisára, čo ide proti Slovanom? Alebo za rytierske Nemecko, ktoré si brúsi oceľ na Svätopluka?

Oj, nie! Ten nábožno-anjelský spev, čo očaril neznámeho rytiera, i táto vrúcna modlitba, aj tieto usedavé vzdychy sú obeťou nábožného srdca nešťastnej Adelaidy, ktorá sa modlí k bohu za Svätopluka. Vydala si tichý kláštor, v ktorom by dožila ostávajúce hodiny svojho hasnúceho života v myšlienkach na boha a snívaní o Svätoplukovi.

Tým neznámym rytierom bol gróf Rudolf, ktorý, túlajúc sa horami, pozbieral všelijakú zberbu povaľačov a lúpežníkov, a teraz sa poberá pod cisárske zástavy proti Svätoplukovi.

10

Metod sa vrátil z Vyšehradu do Nitry so šedinami ovenčenými slávou šťastného a vytúženého úspechu. Potom, keď s ním Svätopluk zostal dlho na reči a povypytoval sa ho na všetky noviny pri Bořivojovom dvore, povolal do rady aj všetkých svojich hlavných radcov a odhodlal sa na ten krok, aký urobil vtedy, keď v Rezne jeho vyslanec dokazoval svoju statnosť. A sotva jeho vyslanec opustil Nitru, sám sa hneď vydal na cestu do Prahy, aby osobne videl a spoznal

tento národ a jeho knieža, o ktorom mu pravdumilovný Metod povedal: - Nepoznám ľud, nepoznám knieža, ktorý by ti mohol byť takým priateľom ako český ľud a jeho knieža Bořivoj.

Tento výrok bol taký pravdivý, že ani jedno proroctvo sa nemohlo lepšie splniť než toto. Presvedčíme sa, keď sa dostaneme na koniec, že medzi kniežatminebolo väčších a úprimnejších priateľov na tomto svete, ako bol Slovák Svätopluk Veľký s Čechom Bořivojom Veľkým.

Zatiaľ čo sa Nemci tak veľmi proti Svätoplukovi rojili a zbierali, on na vojnu ani nepomyslel, prežíval najkrajšie hodiny vo svojom živote na Vyšehrade. Svatopluk sa oslobodil od ťažkého bremena v tú chvíľu, keď sa odhodlal opustiť všetky nemecké spolky a podmienky, zväzky a sobáše. Až teraz videl, čo predtým dobrovoľne nechcel vidieť, a bol len akousi malichernou bázňou donútený na tieto predsavzatia a omámený istou domnelou žiadosťou po zvláštnom víťazstve nad svojimi nepriateľmi: žiadosť tá spočívala v zahanbení domácich, keby sa mu podarilo pokoriť cudzích. Boli to iba sny. Teraz bol však Svätopluk veselý. Vedel síce, že z toho musí vzísť vojna, no v tom domnení, že nemecký cisár nemôže tak rýchlo pozbierať také pluky, aké má on v pohotovosti, no a láska, ktorá sa ho prvý raz zmocnila, keď sa zoznámil s vyšehradskou kňažnou - zastreli pred ním všetky starosti.

Sestra panujúceho českého kniežaťa Bořivoja, ktorá oslňovala celé Čechy, uchvátila jeho myseľ krásou. Vyšehradská kňažná bola najmilšou Svätoplukovou zábavou. Nikdy nepocítil horúci plameň lásky, preto sa ho teraz zmocnil celou svojou prudkosťou. Na Rastislavovom dvore ho vychovali v hrdinskej sláve, svoje ostatné roky prežil s večne planúcou túžbou v srdci po dôstojnosti a kráľovskej sláve. Roznecovali ho iba rytierske cnosti; takže sa nemal čas zmocniť jeho srdca tento všetko podmaňujúci oheň. Keď porovnával držanie sa, krásu a reč tejto vyšehradskej kňažnej s inými, najmä zahraničnými devami, všetko sa mu na nej pozdávalo lepšie než na iných.

V mysli mu začala blednúť všetka hrdinská a kráľovská sláva, lebo najblaženejšími chvíľami sa mu zdali tie, keď sa so svojou kňažnou prechádzal osamote po brehoch Vltavy, alebo sa plavil iba s ňou a s jedným lodníkom na vlnách tejto veľkej českej rieky, strácajúc sa v jej úbožnom pohľade. V prsiach

mu prúdila nikdy necítená blaženosť, niet sa teda čo čudovať, že Svätopluk, nechápuc sám seba, celkom sa odovzdal blaženým chvíľam a zabudol pritom, že veci s Nemcami neustali. Ani vyšehradská kňažná neušla pred Milkovým šípom, lebo obraz Svätopluka sa jej hlboko vryl do srdca.

A tak pre obidve tieto duše míňali sa týždne šťastia a blaha a prinášali im vždy krajšie hodiny.

No čoskoro ich vystrašilo čierne mračno, blížiace sa od západu, čo prechovávalo vo svojom lone smrteľné hromy na celú Sláviu. Na českom pomedzí zazneli nemecké trúby, a hneď potom doleteli chýry, že Ľudovít postupuje s celou svojou silou a ešte nikdy nevídanou mocou, aby zrúcal a rozvláčil celý slovanský východ.

Hoci sa zdalo, že Svätopluk zabúda na svoju slávu, nemohol mu ani prudký oheň lásky zacloniť slávu jeho národa. Zrazu sa v ňom vzbúrili všetky jeho predstavy, želania a ciele, ktoré si bol uložil, chcejúc dokázať, že je hodným nástupcom veľkého Rastislava. Teraz mu, pravda, pribudla ešte jedna myšlienka: k túžbe po oslavení svojho národa sa pripojila túžba po vyšehradskej kňažnej. A o tomto sa ešte nezhováral s nikým.

Jeho odenci čakali na vyšehradskom predhradí, jeho sivko už hrabal kopytami, potriasal hrivou, frkal nedočkavo. Ale on bol v Bořivojovej sieni s vyšehradskou kňažnou. Boli to pytačky, pravda, krátke pytačky, nie také riadne, aké mávate vy, Slováci. Svätopluk sa akosi nevedel pribrať do pýtania, iba stískal Bořivojovi ruku, hlas sa mu triasol a neisto hovoril:

- Bořivoj, jeden nepriateľ nám hrozí obidvom! Naše priateľstvo, posvätené nebeským cieľom urobiť nám zverené národy šťastnými... nech nás spojí naveky...! Ale povedz, Bořivoj, povedzte aj vy, milostivá kňažná, či môžem odísť s ,tou nádejou, že ak zvíťazím, odmení ma vaša ruka?

Konečné rozlúčenie bolo "áno".

Svätopluk sa náhlil do Nitry a Bořivoj zoradľoval šíky a pluky, lebo Nemci prekročili hranice, hnali sa vždy bližšie k Vltave a ničili a pálili zámky aj mestá.

Jeden oddiel vojska, ktorý viedol moháčsky arcibiskup Lintbrecht, išiel na Čechov, kým celá sila nemeckého vojska pod vedením princov a samého cisára mala udrieť na Svätoplukovu ríšu.

Hoci Bořivoj rozostavil svoje pluky, ktoré mohol napochytrou zhromaždiť, za vodcovstva Svatoslava, Spytimíra, Vítěslava a iných, neďaleko Vltavy, pokiaľ sa až Nemci vodrali, musel však ustúpiť pred ich veľkou silou, utrpiať pritom veľkú porážku. Potom sa stiahol do opevnených miest a hradov. Stalo sa to roku 872.

Ale oveľa horšie sa vodilo Ľudovítovi a jeho synom na Veľkej Morave. Keď Svätopluk dorazil do Nitry, našiel už všetko pripravené na vojnu. Prípravy urobil Slavomír, ktorý bol za čias jeho nemeckého väzenia vodcom Slovákov, a Metod. Vyslanec zaiste podľa známych príznakov predpovedal skoré vzbúrenie sa Nemcov proti veľkomoravskému kráľovi. A Metod vedel obnoviť v srdci národa dôveru k Svätoplukovi, ktorá začala upadať.

Celý výkvet hrdinskej Nitry čakal už na Svätopluka, lebo on býval známym vodcom Nitranov. Všetky vojská pookriali novým duchom, keď videli blýskať sa Svätoplukov meč a vlniť sa jeho perá na prilbici.

Slováci a Moravania dychtili po víťazstve a nevedeli sa dočkať útoku na nepriateľa. Čoskoro sa divadlo vojny rozšírilo od Velehradu až po Nitru, takže Morava, Nitra a Váh sa rozvodnili od ľudskej krvi. Hoci mestá a dediny ľahli popolom, lebo ich aj sami Slováci zámerne pálili pred nepriateľom, aby mu nepomohli, jednako škodu, ktorú utrpeli Nemci po trojdennom neprestajnom boji, si nemecký cisár Ľudovít už nikdy nenahradil. Lebo Svätopluk nielenže jeho a synov porazil na hlavu a zahnal až za Dunaj, ale mu ešte v jeho vlastnej ríši podmienky diktoval, na ktoré musel pristať, keďže sa viac nemohol vzpierať a protiviť nepremoženému veľkomoravskému kráľovi.

Takto Svätopluk zahnal tie hromové mraky, ktoré sa už dávno kopili nad jeho ríšou. Pokoril nepriateľov, upevnil mocné zväzky s priateľmi, zažal v národe svetlo pravdy a osvety, a tak stvrdil slávu svojho mena na večné časy.

No a teraz by mi už neprichodilo nič iné, iba povedať, že Svätopluk sa oženil a žil šťastne, a tak by som vzácneho čitateľa, a milú čitateľku oslobodil od ťažkého čítania. Ale nie tak. Ja som si vlastne zaumienil písať o svadbe veľkomoravského

kráľa, no a o tej nebolo ešte ani slychu, lebo náš hrdina neprestajky bojoval, nebolo na to času. Že som sa tak dlho pri tom zdržal a ako sa zdalo, na svadbu zabúdal, nech mi to ráči odpustiť láskavý čitateľ; a milé čitateľky, naše milé Slovenky, mi to už odpustili. A ja som tiež hneď pripojil, že svadba veľkomoravského kráľa sú obrazy z deviateho storočia. Nuž, bože, či je to div, že sa človek zdrží pri tých obrazoch, pre nás takých pamätných?

Tak poďme teda až na koniec.

Keď sa Svätopluk vracal cez Prahu z Nemecka, kde sa pokonával s nemeckým cisárom Ľudovítom, obnovil pytačky, a keď porobil všetky poriadky na nastávajúcu svadbu, vrátil sa do Nitry. Celá Nitra vyšla svojmu kráľovi v ústrety a ohromne plesala nad jeho víťazstvom a nad slávnym Svätoplukovým návratom.

Zaraz sa aj v Nitre pripravovali hody pre rytierov a hrdinov. A medzitým sa schádzali okolité slovenské kniežatá, aby vzdali hold veľkomoravskému kráľovi. Zo všetkých strán dovážali Svätoplukovi všelijaké drahé dary na dôkaz úcty, ktorú prechovávajú k tomuto slovenskému hrdinovi. Očakávala sa aj svadobná výprava z Prahy. Ale tá dorazila až neskôr, ozbíjaná zbojníkmi čo zostali z nemeckých vojsk v českých horách. Šesťsto bujných, osedlaných koní zostalo zbojníkom, iné ochránili hrdinskí zbrojnoši, ktorí okrem toho zajali ich náčelníka a zviazaného ho doviedli do Nitry.

Svätopluk si ho dal predviesť a spoznal v ňom zúfalého rozorvanca grófa Rudolfa. Potom ho kázal naskutku prepustiť. Bohvie, kam zašiel tento sám sebe odcudzený farizej; ak povesti neklamú, tak si v považskej zátočine vzal svoj hriešny život.

Napokon prišiel do Nitry Bořivoj aj s celým svojím dvorom, a tu bol vlastne začiatok tej slávnej, pamätnej svadby veľkomoravského kráľa. Hneď druhého dňa ráno začalo sa vyzváňať a zástupy sa hrnuli do chrámu na Nitrianskom hrade. Metod už stál pred oltárom.

Slovanský apoštol spojil manželským zväzkom vyšehradskú kňažnú. so Svätoplukom, veľkomoravským kráľom.

Trúby a bubny zhrmeli a celá Nitra sa chystala na plesy a radovánky. Na kráľovskom hrade bolo živo. Celý jeden rad siení bol preplnený najprednejšími

hostami, Svätopluk s manželkou sedel za vrchom skvostného a krásneho stola, po obidvoch stranách sedeli kniežatá, vojvodcovia a grófi z okolitých krajín. Bolo tu vládnuce panstvo z Chorvátska a Poľska, potom aj domáci. Všetko sa topilo v lesku zlata a striebra, a srdce v radoostiach. V čašiach sa perlili najlepšie vina, na misách a tanieroch kolovala divina naznášaná zo všetkých slovenských hôr.

Zahrmeli .bubny a trúby, keď sa v rukách zablýskali čaše na Svätoplukovu slávu. Neskôr sa rozzvučali aj harfy. Všetko stíchlo, keď bard z balkóna začal spievať:

Slnce zapadlo nad Velehradom,
stleli lúče plamenné,
ach, kedy sa vrátiš nad naše tváre
národa slnce zapadlé?

Slnce zapadlo v mraku hustom,
dennica nevychodí,
ach, beda, večná nás tma uchváti,
divá búrka neuchráni!

Takto si kvíľil, synu Nitry,
znášajúc jarmo nemecké,
tak nariekal si, keď mraky čierne
zastreli Tatry slovenské.

Útecha vädla v mysli žalostnej,
srdce opúšťala nádej...

lež tu sa zaskvel v zlej dobe anjel,
ktorého z neba Nitry zoslal boh.

Už luhy slávske pod kopytami,

už osenie pošliapané...
Pálili zámky vojská nemecké,
mestami zúrili chlípne!
Lež tu Svätopluk meč berie ostrý,
meč slobody blahonosnej...
Pot z neho prúdom už tečie veľkým,
pot jeho slávu dobýja.
Nemci sa roja, striel mraky hustnú,
rek neľaká sa slovenský!
Už sa nemecké prápory blížia
k Nitre, ach, beda, neresti!
Ale tu Nitra bojom uvyklá
statne sa drží v šíku hustom
"Bi, sekaj, žeň ich," káže Svätopluk,
a vpredu sám perie Nemca!
Už sa zablykli slnca lúče
na oslavu víťaza Nitry,
prázdne je od Nemcov mesto i miesto,
zahnali Nemcov Slováci!
A vďaka i sláva ti zaznieva
kráľ, Svätopluk Veľký!
Slávou ti večnou zaznie harfa
i ďalekému potomstvu!

Bard dospel. Hlučné oslavovanie Svätoplukových hrdinov, najmä nitrianskych, ale aj všetkých ostatných, sa zaslúžili o víťazstvo nad nepriateľom, nie a nie skončiť.

Svätoplukovi zostal tento deň ako slnce medzi všetkými dňami života. Takisto Bořivojovi. Od tohto dňa až do posledných chvíľ života týchto dvoch panovníkov bolo nebo veľkomoravskej a českej ríše nezamračené. Pod Svätoplukovou ochranou boli kniežatá chorvátske, panónske, poľské a český knieža Bořivoj. Najmä Bořivoj jeho naj dôvernejším spojencom. Do smrti obidvoch týchto panovníkov, a prišla na nich takmer odrazu, bola Veľká Morava nepodmaniteľná, všetky nepriateľské šípy a strely sa od nej odrážali.

Ako som povedal, Bořivoj, požívajúc ochranu všemocného Svätopluka, rozširoval vo svojom národe kresťanské náboženstvo, Svätopluk staval školy a chrámy a viedol svoj ľud k osvietenosti, ktorá bola v tom čase na vysokom stupni. Slúžil spravodlivosti, obhajoval nevinnosť, bol otcom chudobných a útočiskom prenasledovaných.

Čo sa stalo s jeho ríšou potom, keď skončil svoju zemskú púť, ako znesvárení synovia nepokračovali v šľapajách veľkého otca a priviedli na. ťažko vybojované veľkomoravské kráľovstvo nepriateľov a nekonečnú záhubu - to už sem nepatrí. No ak sa táto "Svadba kráľa Veľkomoravského" zapáči, pokúsi sa potom našim milým Slovákom porozprávať čosi aj o tých veciach - aby sa už raz poznali.

O tejto svadbe neviem už nič iné povedať, iba to, že od tých čias, a to je už 970 rokov, taká svadba nebola. A tak nech sa naša myseľ kochá aspoň pamiatkou a jej spomienkami, a potomstvo nech sa učí v slávnych predkoch a otcoch, čo už dávno spráchniveli, ctiť si a milovať aj seba samého.